

ZELENA EKONOMIJA, PRILIKA ZA BRŽI PRIVREDNI RAZVOJ BOSNE I HERCEGOVINE/ GREEN ECONOMY: OPPORTUNITY FOR FASTER ECONOMIC DEVELOPMENT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Stručni članak

Husein Mehmedović¹

¹Internacionalni univerzitet Travnik, Aleja Konzula-Meljanac bb, Travnik, BiH,
e-mail: mehmedovic.gr@gmail.com

Sažetak

Kada je u pitanju budućnost planete zemlje, teško ju je zamisliti bez razvoja i napretka u oblasti zelene ekonomije. Zelena ekonomija osigurava pravedniju raspodjelu raspoloživih resursa i sredstava što može da doprinese smanjenju siromaštva i nejednakosti u društvu. Pored navedenog, zelena ekonomija pozitivnije utiče na posljedice klimatskih promjena, posebno na racionalnije raspolaganje i korištenje postojećih prirodnih resursa. Razvijene i neke srednje razvijene zemlje svijeta do sada su prilično dosta uradile na ovom planu što se ogleda kroz brži privredni razvoj i veće korištenje prirodnih resursa u cilju zaštite životne sredine i rasta životnog standarda. Bosna i Hercegovina do sada nije mnogo uradila na ovom planu, iako zelena ekonomija može u mnogome da pomogne bržem privrednom razvoju zemlje. U radu će biti posebno posvećena pažnja ovom pitanju, koje bi omogućilo Bosni i Hercegovini da počne pratiti razvijene zemlje Evrope i svijeta koje su prilično mnogo uradile na ovom planu. Također, cilj je da predstavimo benefite koje će imati naša zemlja ako posvetimo više vremena izradi i implementaciji projekata u oblasti zelene ekonomije.

Ključne riječi: Zelena ekonomija, privredni razvoj, obnovljivi izvori energije.

Abstract

When it comes to the future of the planet, it is challenging to envision it without progress in the field of the green economy. The green economy ensures a fairer distribution of available resources and funds, contributing to the reduction of poverty and inequality in society. Additionally, the green economy has a more positive impact on the consequences of climate change, particularly in the rational management and utilization of existing natural resources. Developed and some moderately developed countries around the world have made significant strides in this regard, reflected in faster economic development and increased use of natural resources for environmental protection and improved living standards. Bosnia and Herzegovina has not done much in this area so far, although the green economy could greatly contribute to the country's faster economic development. This paper will focus specifically on this issue, aiming to enable Bosnia and Herzegovina to start aligning with the developed countries of Europe and the world that have achieved considerable progress in this regard. The goal is also to present the benefits our country will have if we dedicate more time to the development and implementation of projects in the field of the green economy.

Keywords: Green economy, economic development, renewable energy sources.

Uvod

Zelena ekonomija predstavlja mnogo širi koncept u odnosu na tranziciju, obzirom da se radi o zamjeni upotrebe fosilnih goriva obnovljivim izvorima energije kojima se smanjuje zagađivanje životne sredine. Veća upotreba obnovljivih izvora energije je jedan od prioriteta zelene ekonomije, dok bi se sve više smanjivao procenat korištenja energije dobivene iz fosilnih goriva. Ubrzani razvoj zelene ekonomije obezbjeđuje veću energetska efikasnost i uštede te ponovno vraćanje u upotrebu nekih već upotrebljenih otpadnih materijala koji se mogu ponovo iskoristiti. Neki od ovih materijala su vrlo kvalitetne sirovine za proizvodnju nove energije ili su dobre sirovine za reciklažu. Ovim promjenama može se doprinijeti zaustavljanje ili smanjivanje većeg zagađivanja životne sredine i u mnogome smanjiti posljedice klimatskih promjena. Ujedno, osnivanjem novih preduzeća mogu da nastanu nove poslovne prilike koje će doprinijeti otvaranju novih radnih mjesta i ubrzanijem zapošljavanju kao i bržem privrednom razvoju Bosne i Hercegovine. Zelena ekonomija predstavlja i mnogo širi pojam od navedenog, obzirom da se može primijeniti u mnogim segmentima kako privrednog tako i društvenog života. Bosna i Hercegovina kasni za razvijenim svijetom u svim oblastima života i rada, tako da nije izuzeta i ova oblast. U ovom radu ćemo posvetiti mnogo više pažnje mogućnostima koje pruža zelena ekonomija u cilju bržeg privrednog razvoja Bosne i Hercegovine. Predstaviti ćemo neke benefite koji se očekuju od ubrzanijeg razvoja zelene ekonomije. Rezultati istraživanja poslužit će nam kao relevantan dokaz za predstavljanje benefita javnosti i vlastima na svim nivoima o značaju i efikasnosti podsticanja razvoja zelene ekonomije davajući joj prednost u odnosu na konvencionalnu. Forsiranje bržeg razvoja zelene ekonomije se može izvršiti kroz razne vrste podsticaja a naročito kroz političku, pravnu i finansijsku podršku. Nemamo sumnju u kvalitet i rezultate koje će da donesu benefiti kroz veće forsiranje zelene ekonomije. Primjeri iz razvijenih zemalja svijeta koje su do sada mnogo više učinile na ovom planu nam pokazuju da je zelena ekonomija, pored zaštite životne sredine, doprinijela i bržem privrednom razvoju zemlje, a samim tim je doprinijela rastu životnog standarda stanovništva.

1. Zelena ekonomija

Ekonomski rast i razvoj koji se baziraju na maksimalnoj eksploataciji i iscrpljivanju prirodnih resursa, zagađanju planete, dovode do ubrzanih klimatskih promjena i nastavak društvenog raslojavanja, očigledno da nisu održivi. Sve to dovodi do nastanka ratova, raznih vrsta bolesti (pandemija), prirodnih katastrofa i postepenog uništenja planete Zemlje. Ukoliko se upitamo da li je uslijed ovih nedaća moguć održivi razvoj? Odgovor na ovo pitanje može biti samo „zelena ekonomija“. [6] Pojam zelena ekonomija u posljednje vrijeme je vrlo popularan i predstavlja ekonomski model koji ekonomiju gleda kroz smanjenje ekoloških rizika i drugih ekoloških nedostataka a sve u cilju zaštite životne sredine bez njene degradacije u bilo kojem segmentu. Zelena ekonomija, pored zaštite životne sredine, sve više teži ka održivosti, profitabilnosti i razvoju privrede neke zemlje. U ovakvim okolnostima se traži poslovna prilika koja može da donese ekonomske, socijalne i ekološke koristi što i jeste jedan od ciljeva razvoja zelene ekonomije. Možda zelena ekonomija ne bi danas bila toliko popularna da čovjek trčeći za profitom nije narušio prirodne odnose koji vladaju u prirodi, maksimalno forsirajući i eksplatišući prirodne resurse na uštrb njenog sve većeg zagađivanja. Onog trenutka kada je čovječanstvo shvatilo da siječe granu na kojoj sjedi i kada su klimatske promjene pokazale sve pogubne posljedice takvog odnosa čovjeka prema prirodi, čovjek se okrenuo i pokušava svim sredstvima da se izvuče iz takve situacije. Pri tome nije spreman da se lahko odrekne svih pogodnosti koje sa sobom donosi brz ekonomski razvoj kroz neumjereno prisvajanje profita.

Ipak, klimatske promjene su natjerale čovječanstvo da se okrene drugom modelu razvoja ekonomije kroz tzv. „zelenu ekonomiju“ i na taj način počne da štiti životnu sredinu i time produži svoj boravak na planeti Zemlji u koliko-toliko prihvatljivim i podnošljivim životnim uslovima, bez obzira na sve ekološke nedostatke koji su već nastupili zbog dosadašnjeg pogrešnog pristupa i narušavanja prirodne ravnoteže između čovjeka i prirode.

Slika 1. Zelena ekonomija – siguran i održiv izazov prepun mogućnosti[10]

Izvor: <https://www.google.com/search?q=zelen+ekonomija&sca> (Preuzeto: 09.11.2023.)

2. Osnovni ciljevi zelene ekonomije

Forsirajući zelenu ekonomiju pojedini ekonomisti tvrde da se može dovoljno brzo unaprijediti privredni razvoj neke zemlje. Prema njihovom mišljenju, istovremeno mogu se smanjiti ekološki rizici i ekološke prijetnje. To se može postići kroz dugoročni plan u kojem se kompanijama koje posluju u ovakvim uslovima pruža veća pažnja od uobičajene jer one bez većih poteškoća i izazova mogu da idu ka održivom razvoju u kojem će da ostvaruju značajnu profitabilnost kroz racionalnost i efikasnost poslovanja u novonastalim uslovima. Sve kompanije koje budu imale respekt prema prirodi i koje budu emitovale niske i dozvoljene stope ugljika, bit će u prilici da dobiju naziv „zelene kompanije“. Ove kompanije će da zauzimaju značajno mjesto u društvu jer pored toga što će biti generatori za otvaranje novih radnih mjesta, njihovi poslovi će imati satisfakciju kroz društveno priznanje. Odricanje od konvencionalnog načina poslovanja će ovim kompanijama omogućiti da budu nagrađene od strane države. Također, dobit će društveno priznanje i ostvarit će mnoge benefite od društva u cjelini kroz veću kupovinu njihovih proizvoda i usluga. Takav pristup društva prema ovim kompanijama je već dovoljno priznanje u tržišno profilisanoj privredi gdje je kupac centar svijeta oko kojeg se sve vrti. Obzirom da je kupac taj koji kupovinom proizvoda i usluga daje društveno priznanje kompaniji, možda će to ovim kompanijama biti i najbolja satisfakcija u uslovima prilično velike konkurencije na tržištu.

Zagađivanje životne sredine, a time i poljoprivrednog i proizvodnog prostora, sve više ugrožava stabilnost agrosistema, što se takođe negativno odražava i na biljnu i stočarsku proizvodnju. Ona zbog zagađenosti opada i po obimu i po kvalitetu.[2]

Osnovni ciljevi zelene ekonomije su:

- 1) Racionalno korištenje resursa,
- 2) smanjenje emisije ugljika,
- 3) društvena odgovornost,
- 4) povećanje javnih sredstava koja se dodjeljuju u borbi protiv ugljika,
- 5) otvaranje zelenih radnih mjesta,
- 6) poboljšanje socijalnog stanja i borba za društvenu jednakost,
- 7) borba protiv nestašica hrane i energenata:
- 8) smanjenje opasnosti od zagađivanja životne sredine.[7]

3. Zelena tranzicija

Bosna i Hercegovina, kao i ostale zemlje Zapadnog Balkana, ima potrebu za brzim ekonomskim oporavkom nakon pandemije Covid-19. Taj oporavak za sobom povlači i određene promjene koje treba da dovedu do novih poslovnih prilika. Da bi došli do novih poslovnih prilika, potrebno je izvršiti promjenu pristupa u upravljanju resursima i kreiranje novih radnih mjesta. Evropska unija i druge razvijene zemlje svijeta predlažu Bosni i Hercegovini i ostalim manje razvijenim zemljama da svoj budući razvoj zasnuju na otvaranju zelenih radnih mjesta kroz bržu tranziciju ka zelenoj ekonomiji na kojoj mogu da baziraju strategiju zelenog razvoja. „Ozelenjavanje“ ekonomije dovest će do velikih finansijskih ulaganja u infrastrukturu, građevine, opremu, tehnologiju i drugo. Također, panevropske komercijalne banke pružaju podršku zemljama koje ulaze u proces zelene tranzicije ka održivoj ekonomiji u cilju podrške zaštiti životne sredine. Što prije shvatimo da je „zelena tranzicija“ budućnost bez čega neće moći opstati ni jedna zemlja na planeti, zato je potrebno da po ovom pitanju, odmah se prihvatimo posla kako bi se što prije ukrcali u posljedni vagon voza koji vozi ka zelenoj ekonomiji i biološkom opstanku čovječanstva na ovoj planeti. Sve zemlje koje su kandidati za članstvo u Evropskoj uniji, a među kojima je i naša zemlja, morat će prihvatiti smjernice Evropske unije o zelenoj tranziciji. Postavljeni su ciljevi i rokovi u kojima Evropska unija želi biti zeleni kontinent do 2050. godine. Ovi ciljevi i rokovi se moraju ispoštovati od strane Bosne i Hercegovine ukoliko želi biti konkurentna na zajedničkom evropskom tržištu i ukoliko želimo živjeti u skladu sa prirodom.[9] Poslije nas potrebno je da ostavimo prirodne resurse i narednim generacijama, kao što su prethodne generacije ostavile nama na korištenje ovo čime trenutno raspolazemo. Drugačije rečeno, resurse koje trenutno koristimo samo smo dobili u miraz od prethodnih, a posudili od narednih generacija. Zato nemamo pravo devastirati i uništavati ništa što ne pripada lično nama.

4. Zelena ekonomija u funkciji privrednog razvoja Bosne i Hercegovine

Nije tako davno bilo kada je ekonomija prije svega zavisila od eksploatacije i neumjerene upotrebe prirodnih sirovina u Bosni i Hercegovini. Međutim, isti problem se javlja i danas jer se pojavila „kriza resursa“, zbog prevelike eksploatacije prirodnih resursa u prošlosti. Ovaj problem posebno se javlja u onim privrednim granama gdje su prirodni resursi prilično mnogo već potrošeni, dok su neki čak i nestali. Sve navedeno dovelo je u posljednje vrijeme do

nestašica, rasta cijana robama i uslugama, čija proizvodnja zavisi od njihove raspoloživosti. Neumjerena eksploatacija prirodnih dobara dovodi do ekoloških problema i narušavanja prirodne održivosti mnogim vrstama biljaka i životinja, a u posljednje vrijeme je velika prijetnja i čovjeku. Poznavajući ekonomske zakonitosti koji u svrhu privatnog i društvenog bogaćenja forsiraju povećanu proizvodnju ne birajući sredstva pa i na račun prirodnih dobara, morat ćemo se okrenuti nekim drugim ekonomskim modelima ekonomskog razvoja ukoliko želimo da ostanemo dalje živjeti na ovoj planeti. Zelena ekonomija u Bosni i Hercegovini pruža nove poslovne prilike koje doprinose boljim upravljanjem resursima. Odavno je upaljen alarm koji nam govori da je što prije potrebno preći na zelenu ekonomiju. Zelena ekonomija omogućava dalji nastavak ekonomskog razvoja zemlje, ali na drugim principima, kao što je npr. dekarbonizacija, efikasna upotreba resursa, ali je vrlo važno posvećeno raditi na uključivanju svih aktera društva i upoznati ih sa osnovnim principima zelene ekonomije, kao što su: Ravnomjerna raspodjela bogatstva; ekonomska jednakost i pravednost; očuvanje prirodnih resursa; oprezan pristup životnoj sredini; pravo na razvoj; naplata troškova; međunarodna saradnja; međunarodna odgovornost; informisanje i učestvovanje, održiva potrošnja i proizvodnja; strateška saradnja i integrisano planiranje; pravedna tranzicija; redefinisane bogatstva; ravnopravnost polova; zaštita biodiverziteta i sprečavanje zagađivanja životne sredine.[5] Javlja se potreba za što većim radom, kako sa javnim tako i sa privatnim sektorom, u cilju edukacije o značaju investicija i ulaganja u privredne grane u kojima će da se proizvodi roba i pružaju usluge koji će smanjiti emisiju ugljika i smanjiti zagađivanje životne sredine, a ujedno će dovesti do povećanja energetske efikasnosti.

Glavne aktivnosti koje se provode u okviru programa zelena ekonomija i klimatske promjene su sljedeće:

- Promocija i podrška aktivnostima koje podstiču održivi ekonomski rast kroz nisko karbonske ekonomije, energetske i efikasnost upotrebe postojećih resursa,
- Promocija i podrška zelenih finansija tehnologiji i investicijama,
- Podrška stvaranju i jačanje vještina mladim generacijama u cilju brže promjene njihove percepcije o značaju zelene ekonomije,
- Podrška razvoju integralnih metodologija koje će olakšati zakonodavcima da donesu kvalitetne zakone i usvoje prave strategije koje će omogućiti brže prilagođavanje klimatskim promjenama,
- Promocija implementacije Člana 6. Okvirne konvencije UN-a o promjeni klime po pitanju međunarodne saradnje, edukacije kao i obuke i podizanja svijesti kod stanovnika i privrede u BiH o značaju implementacije Pariškog sporazuma,
- Saradnja sa različitim udruženjima i grupama građana koji su zainteresovani za očuvanje životne sredine kroz konkretne aktivnosti na terenu.[8]

5. Poslovne prilike i nova radna mjesta u zelenoj ekonomiji

U današnje doba postoji niz neiskorištenih poslovnih prilika. Da bi se došlo do poslovne prilike potrebno je vrlo malo, a najvažniji korak je osmisliti dobru poslovnu ideju za vlastiti biznis. Popis poslovnih ideja ne postoji, ali postoji bezbroj ideja koje se svakim novim danom javljaju. Dakle, poslovne ideje mogu biti interesantne svojom originalnošću i zanimljivošću, tako da mogu privući veću pažnju. Svaki čovjek ima nešto što mu je interesantno i u čemu može da vidi svoju priliku, s obzirom na godine, radno iskustvo, finansijske mogućnosti i nivo obrazovanja. Najveći dio poslovnih ideja je moguće iskoristiti, ali ukoliko se samo jedna uspije realizovati

naš život se može u potpunosti promijeniti, i to ne samo nama, već i našim porodicama, komšijama, prijateljima i drugima koji nas okružuju. Sa pojavom i forsiranjem zelene ekonomije još više se povećava broj poslovnih prilika koje nam stoje na raspolaganju.[3] Pronalazak posla se smatra jednim od najtežih životnih izazova. Došli smo u situaciju kada je pronalazak novog radnog mjesta posebno na zapadu moguće, a naročito u okviru razvoja zelene ekonomije. Da bi se došlo do novog radnog mjesta potrebne su određene nove vještine, znanje i upornost. Kako se nove vještine i znanje stiču? Poznavajući današnje vrijeme svjesni smo da je za opstanak u tržišnoj ekonomiji potrebno cjeloživotno učenje i nadogradnja naših dosadašnjih radnih sposobnosti. Edukacijom se može mnogo toga postići. Ukoliko smo permanentno u procesu edukacije, nećemo imati većih poteškoća u pronalasku i ostanku na nekom novom radnom mjestu, ali takođe nećemo imati većih problema u struci. Danas se posebna pažnja posvećuje razvoju tehnologija koje bi trebale smanjiti emisiju CO₂. Pored toga, značajno je kvalitetno upravljati resursima, čime se teži u bližoj budućnosti smanjiti emisija stakleničkih plinova od 2 %. Svijet se okrenuo novom spektru radnih mjesta kojima se podstiče zaštita životne sredine i otvaraju zelena radna mjesta koja se smatraju radna mjesta budućnosti. Povećanje zelenih radnih mjesta zahtijeva novi pristup uz mnogo veća finansijska ulaganja, usvajanje novih znanja, strpljenje, trud, a sve u cilju dodatnog podsticaja privrednog razvoja uz pomoć države i njenih institucija. Navest ćemo nekoliko radnih mjesta koja nose etiketu zelenih radnih mjesta ili poslova budućnosti: Urbani uzgajivači; tehničari kvaliteta vode; inženjeri električnih automobila; tehničari za recikliranje; stručnjaci za životnu sredinu; zeleni građevinci; tehničari solarnih panela; tehničari za vjetroelektrane; tehničari za obradu biogoriva, i drugi.[1] Neka od predstavljenih zanimanja su već na raspolaganju gdje je zaposlen veći broj ljudi koji rade u ovoj oblasti. Također, svako radno mjesto pruža novu poslovnu priliku jer se u okviru jednog radnog mjesta može uz kreativne ideje otvoriti najmanje još jedno ili više radnih mjesta. Dosadašnja praktična iskustva nam govore u korist ove činjenice. Otvaranjem jednog radnog mjesta pojavi se potreba i za drugim radnim mjestima koja su u službi ili prate prethodno otvorena. Najčešće se radi o potrebi za dodatnim inovacijama da se obogati postojeći proizvod ili usluga sa boljim performansama i na taj način pruži nova mogućnost za otvaranje novih radnih mjesta.

6. Devastirana industrija poslovna prilika za razvoj zelene ekonomije u Bosni i Hercegovini

Razvijena privreda sa sobom donosi i problem industrijskog zagađivanja životne sredine. Iako to ne mora biti pravilo, što potvrđuju svojim primjerom neke privredno i industrijski najrazvijenije zemlje svijeta. Manje razvijene zemlje teško mogu da svoj ekonomski razvoj zasnivaju na industrijalizaciji bez narušavanja ekološke ravnoteže. Nedostatak finansijskih sredstava u nerazvijenim zemljama ne omogućava ovim zemljama da svoj privredni razvoj zasnivaju na razvoju bez upotrebe prljavih tehnologija koje onečišćavaju životnu sredinu. Osvrnut ćemo se na Bosnu i Hercegovinu kao državu koja je u devedesetim godina prošlog vijeka prošla kroz ratna stradanja i infrastrukturna razaranja privrede. Najveći dio od tih industrijskih postrojenja je devastiran ili potpuno uništen. Devastacija industrijskih postrojenja je pored razaranja privrede doprinijela prirodnoj regeneraciji vodotoka i poljoprivrednog zemljišta. Navest ćemo primjer nekih opština sjeveroistočne Bosne i Hercegovine koje su doživjele ovo stradanje, a odmah nakon rata i regeneraciju poljoprivrednih površina u Sprečanskom polju, pa i prirodno pročišćavanje rijeke Spreče i još nekih drugih polja i rijeka. Neke od tih opština su: Tuzla, Lukavac, Gračanica, Srebrenik, Gradačac, Doboj Istok, Živinice, Teočak, Čelić, Kalesija, Brčko, Bijeljina, Doboj, Derventa, Modriča, Šamac, Lopare, Ugljevik

i druge opštine.[4] Pored navedenih područja postoje i ostale regije koje nismo naveli u kojima je devastirana posebno prljava industrija koja je u prijeratnom periodu bila nosilac privrednog razvoja Bosne i Hercegovine. Pružila nam se prilika da se za sva vremena riješimo prljave tehnologije i da iskoristimo sredstva Evropske unije koja su nedavno stavljena na raspolaganje zemljama Zapadnog Balkana u trenutnom iznosu od 6 milijardi eura (2 milijarde eura bespovratnih sredstava i 4 milijarde eura po najpovoljnijim kreditnim uslovima). Uslovi i kriteriji za pristup ovim sredstvima je postavila Evropska unija. Jedan dio od ponuđenih sredstva bi mogli iskoristiti kroz projekte otvaranja novih zelenih radnih mjesta, te na taj način da iskoristimo i povučemo što više sredstava koja bi nam pomogla u bržem privrednom razvoju zemlje, forsirajući razvoj zelene ekonomije. Sva vrata Evropske unije u ovom pravcu su nam otvorena, posebno u pogledu razvoja zelene ekonomije, sada je do nas i naših vlasti. Koliko su naši predstavnici u vlasti spremni da se kreću ka euroatlantskim integracijama koje bi nam pored bezbjednosne i političke sigurnosti, doprinijele i ekonomskom napretku i povećanju životnog standarda stanovništva, pred nama je da vidimo? Dosadašnja praktična iskustva nam govore da sa ovim vlastima nemamo se čemu dobrom nadati. Generalno govoreći, potrebno je napraviti potpun preokret u svim zemljama Zapadnog Balkana. Iz naše perspektive posebno je to potrebno u Bosni i Hercegovini gdje je potrebno osmisliti novi pristup ekonomskom razvoju uz novu percepciju posebno u oblasti razvoja privrede kroz forsiranje razvoja zelene ekonomije, kao ekonomije budućnosti.

Zaključak

Poznata narodna izreka kaže „nužda zakon mijenja“. Već odavno smo dovedeni u poziciju iz koje više nema izlaska ukoliko se nešto brzo ne preduzme po pitanju zaštite životne sredite, obzirom da su klimatske promjene pokazale sve pogubne posljedice našeg dosadašnjeg odnosa prema životnoj sredini i neumjerenoj eksploataciji prirodnih resursa, naročito fosilnih goriva. Neumjerena eksploatacija prirodnih resursa doprinijela je sve većem bogaćenju i ostvarivanju pored redovnog i ekstra profit na račun ugrožavanja životne sredine. Takav pristup je doveo planetu Zemlju na rub opstanka. Sve pogubne posljedice klimatskih promjena pokazuju da je dosadašnji pristup i odnos prema životnoj sredini bio pograšan i da ga je potrebno promijeniti. Nauka je ponudila rješenje, samo je potrebno promptno djelovati i hitno provoditi mjere i propise nauke i struke koji mogu pomoći u ublažavanju posljedica dosadašnje devastacije životne sredine. Jedan od modela zaštite životne sredine je prelazak sa konvencionalne na zelenu ekonomiju, kao ekonomiju budućnosti ukoliko želimo i dalje da se zadržimo na ovoj planeti. Razvijeni svijet je već odavno krenuo u pravcu implementacije i razvoja zelene ekonomije u cilju zaštite životne sredine. Rezultati prelaska na implementaciju zelene ekonomije su vidljivi u razvijenim zemljama kroz smanjenje emisije CO₂. Također, u ovim zemljama došlo je do pročišćavanja rijeka, vodotoka i ostalih vodenih površina, zatim, nastale su veće pošumljene površine. Sada je došao na red čistiji vazduh zbog zatvaranja termoelektrana i drugih energetske postrojenja koja kao energent koriste fosilna goriva, sve je veća upotreba električnih automobila, povećana je upotreba obnovljivih izvora energije. Došlo je do racionalnije eksploatacije prirodnih resursa. Otvoren je veći broj zelenih radnih mjesta. Unaprijeđen je životni standard stanovništva, a nastupili su i mnogi drugi benefiti. U svemu ovome, gdje je Bosna i Hercegovina? Koliko je u našoj zemlji do sada urađeno po ovom pitanju možemo sami zaključiti. Nije još kasno da se uključimo u proces zelene tranzicije koja će pomoći bržem prelasku na model zelene ekonomije koji kao što vidimo kod drugih razvijenih zemalja, pored zaštite životne sredine, donosi i mnoge druge benefite, a naročito otvaranje novih zelenih radnih mjesta i generalno, povećanje životnog standarda. Obzirom da se veći broj privrednih grana može direktno ili indirektno povezati sa razvojem zelene ekonomije tu vidimo

veliku poslovnu priliku bosnskohercegovačkoj privredi. Međutim, nećemo moći izbjeći prelazak na nove globalne tržišne okolnosti, nego ćemo morati postati njen sastavni dio, ukoliko želimo opstati na planeti Zemlji.

Literatura

- [1] Kovačić. R., (2020.), „Zelena radna mjesta i tržište rada – Diplomski rad, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, str. 34-35.
- [2] Krmpotić. T., Ivančević. S., Musanić. G., (2000.), „Poljoprivredna tehnologija“, Ekonomski fakultet Subotica, Tehnički fakultet „Mihajlo Pupin“ - Zrenjanin, Univerzitet u Novom Sadu, str. 6.
- [3] Mehmedović. H., (2016.), „Modeli otvaranja i finansiranja malih porodičnih preduzeća“, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, str. 69.
- [4] Mehmedović. H., (2020.), „Resursi za prevazilaženje ekonomsko finansijske krize“, Izdavačko štamparska kuća PLANJAX KOMERC doo. Tešanj, str. 123.
- [5] GEAR- Zelena ekonomija za razvoj regiona, (2016-2017.), „Zelena ekonomija i zeleno preduzetništvo“, Program podrške Evropske unije civilnom društvu i medijima za zemlje Zapadnog Balkana: Crna Gora, Srbija, BIH, Sjeverna Makedonija i Albanija Izdavač, „Smart kolektiv“, Beograd.
- [6] GEAR - Zelena ekonomija za razvoj regiona, (2020.) „Bukvar zelene i cirkularne ekonomije“, Program podrške Evropske unije civilnom društvu i medijima za zemlje Zapadnog Balkana: Crna Gora, Srbija, BIH, Sjeverna Makedonija i Albanija. Izdavač, Udruženje građana „Nešto više“, Sarajevo.
- [7] <https://hr.economy-pedia.com/11030077-green-economy>(Preuzeto: 07.11.2023.)
- [8] <https://rec.org.ba/programi/zelena-ekonomija-i-klimatske-promjene/>(Preuzeto:07.11.2023.)[9] <https://business-magazine.ba/2021/10/06/zelena-ekonomija-odrzivog-razvoja/>(Preuzeto:08.11.2023.)
- [10]<https://www.google.com/search?q=zelena+ekonomija&sca> (Preuzeto:09.11.2023.)